

## ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

## ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме, име једног  
родитеља и име  
Датум и место рођења

Милан Срећко Виденовић  
16. 12. 1990. године, Зајечар

## Основне студије

Универзитет  
Факултет  
Студијски програм  
Звање  
Година уписа  
Година завршетка  
Просечна оцена

Универзитет у Нишу  
Филозофски факултет  
ОАС историје  
Дипломирани историчар  
2009. година  
2014. година  
8.69

## Мастер студије, магистарске студије

Универзитет  
Факултет  
Студијски програм  
Звање  
Година уписа  
Година завршетка  
Просечна оцена  
Научна област  
Наслов завршног рада

Универзитет у Нишу  
Филозофски факултет  
МАС историје  
Мастер историчар  
2017. година  
2019. године  
9.71  
Историјске, археолошке и класичне науке  
„Анексиона криза у дневном листу Политика“

## Докторске студије

Универзитет  
Факултет  
Студијски програм  
Година уписа  
Остварен број ЕСПБ бодова  
Просечна оцена

Универзитет у Нишу  
Филозофски факултет  
ДАС историје  
2019. година  
141  
10.00

## НАСЛОВ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов теме докторске  
дисертације  
Име и презиме ментора,  
звање  
Број и датум добијања  
сагласности за тему  
докторске дисертације

„Италија и Србија у Првом светском рату 1915–1918“  
Др Војислав Г. Павловић, научни саветник Балканолошког института САНУ,  
ангажован на Филозофском факултету у Нишу  
НСВ број 8/18–01–006/22–025, 23. 09. 2022. године

## ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Број страна  
Број поглавља

619  
Дисертација садржи: Увод, Уводно поглавље, 7(седам) поглавља, Закључак,  
Изворе и литературу и биографију кандидата.  
1. Увод (11–14)  
2. Уводно поглавље (15–66) Које обухвата следећа потпоглавља: 2.1  
Неутрална сила у зараћеној Европи, 2.1.1. Унутрашње стање у Италији  
уочи избијања рата, 2.1.2. Сан Ђулијанова спољна политика, 2.1.3.  
Сарајевски атентат и први дани јула 1914. године, 2.1.4. Јулска криза и



- Италија, 2.1.5. Неутралност Италије и тумачење члана VII уговора о Тројном савезу, 2.1.6. Августовски преговори са силама Тројног споразума, 2.1.7. Редифинисање италијанске стратегије, 2.1.8. Саландрина спољна политика, 2.1.9. Сонинови геополитички циљеви пре Великог рата, 2.1.10. Сонина политика од избијања рата до преузимања Консулте, 2.1.11. Сонино у Консулти, 2.1.12. Заштита италијанских интереса у Албанији и окупација Валоне; 2.2. Од казнене експедиције до рата за уједињење, 2.2.1. Успостављање принципа размене територија и територијалних компензација 2.2.2. Формулисање југословенског програма српске владе, 2.2.3. Југословенски програм – ратни циљ Србије, 2.2.4. Питање уједињења Србије и Црне Горе, 2.2.5. Српска политика у Албанији, 2.2.6. Окупација Валоне.
3. **На путу до (не)споразума (67–165)** Које обухвата следећа потпоглавља: 3.2. Од савезништва до рата, 3.2.1. Новембарска офанзива на Србију и пропуштена шанса за споразум, 3.2.2. Компензација или вето, 3.2.3. Ка распаду Тројног савеза; 3.3. Савез по мери Велике силе, 3.3.1. Зашто рат уз Тројни споразум?, 3.3.2. Циљеви Италије на преговорима у Лондону, 3.3.3., Италијанске аспирације у Истри и Далмацији, 3.3.4. Подела Далмације, 3.3.5. Полуострво Пељешац и питање неутрализације обале, 3.3.6. Питање Албаније, 3.3.7. Финализирање споразума; 3.4. Рат по мери Италије, 3.4.1. Подршка политици „ужег кабинета“, 3.4.2. Србија и савезничка војна конвенција; 3.5. Неравноправни савезник, 3.5.1. Југословенска акција, 3.5.2. Увод у неспоразум, 3.5.3. Узалудни протести, 3.5.4. Споразум без Србије, 3.5.5. Југословенски одбор, 3.5.6. Реакције Србије на уступке Италији; 3.6. Питање територијалних уступака Србији, 3.6.1. Прихватање југословенског програма, 3.6.2. Наставак стратегије територијалних уступака балканским државама, 3.6.3. Враћање на југословенски проблем, 3.6.4. Уступци за уступке, 3.6.5. Заоштравање односа са Италијом и крах политике територијалних уступака.
4. **Између споредног и главног фронта (166–213)** Које обухвата следећа потпоглавља: 4.2. Питање српске офанзиве, 4.2.1. У измењеним околностима; 4.3. Српска акција у Албанији, 4.3.1. Погоршање Есад-пашиног положаја у Драчу и припрема српске интервенције, 4.3.2. Реакције на српско напредовање у Албанији; 4.4. Црногорска акција у Албанији, 4.4.1. Окупација Скадра – од намере до извршења, 4.4.2. Српске реакције на окупацију Скадра, 4.4.3. Савезници и окупација Скадра.
5. **Политика хипотетичких територијалних уступака и судар са стварношћу (214–262)** Које обухвата следећа потпоглавља: 5.2. Софија између сопствених интереса и очекивања Антанте, 5.2.1. Бугарска у политици Савезника почетком 1915. године, 5.2.2. Наставак преговора, 5.2.3. Узалудни напори, 5.2.4. Бугарска мобилизација; 5.3. Румунија између амбиције и страха, 5.3.1. Румунија у политици Тројног споразума и неутралне Италије, 5.3.2. Тројни преговори; 5.4. Неутрални савезник, 5.4.1. Грчка на почетку сукоба и прве иницијативе за интервенцију, 5.4.2. Гунарисов кабинет и савезничке понуде Бугарској, 5.4.3. Повратак Венизелосовог кабинета и позив у помоћ, 5.4.4. Ускраћена помоћ.
6. **Од неблаговремене помоћи до закаснеле евакуације (263–336)** Које садржи следећа потпоглавља: 6.2. Уз отпор до Албаније, 6.2.1. Прикупљање савезничког контингента у Солуну, 6.2.2. Пuteви снабдевања за Србију, 6.2.3. Снабдевања на тлу Албаније, 6.2.4. Колебања Савезника, 6.2.5. Између солидарности и интереса; 6.3. Кроз обалу смрти до острва спаса, 6.3.1. Између непремостивих препрека, 6.3.2. Разлози за евакуацију, 6.3.3. Од одлуке о напуштању Албаније до окупације Крфа, 6.3.4. Италијанска мисија на Крфу, 6.3.5. Егзодус и спас, 6.3.6. Повлачење црногорске војске, 6.3.7. Пад Драча.
7. **Политички и војни фронтови 1916. године (337–428)** Које садржи



- следећа потпоглавља: 7.1. Италија од локалног ка општем рату, 7.1.1. Егоизам изнад солидарности, 7.1.2. Пројекат обједињене дипломатске акције, 7.1.3. Међусавезничка конференција у Паризу, 7.1.4. Криза и пад Саландриног кабинета, 7.1.5. Боселијев кабинет и интегрисање Италије у општу политику Савезника; 7.2. Србија наставља борбу, 7.2.1. У туђини, 7.2.2. Борба за српске интересе, 7.2.3. Покушај афирмисања српских ратних циљева након уласка Румуније у рат; 7.3. Црна Гора у егзилу, 7.3.1. Непожељни савезник, 7.3.2. Радовићева влада, 7.3.3. Радовићев предлог за уједињење и окретање краља Николе Италији, 7.3.4. Расцеп међу Црногорцима; 7.4. На Балканском фронту, 7.4.1. Долазак Срба на Солунски фронт, 7.4.2. Италијански фронт у Албанији, 7.4.3. Италијани у Солуну, 7.4.4. Есад-паша од егзила до Солуна, 7.4.5. Долазак Есад-паше у Солун и француско-италијанске противречности, 7.4.6. Испитивање терена, 7.4.7. Прокламација о независној Албанији под заштитом Италије, 7.4.8. Реакције на италијанску прокламацију.
8. **Време великих промена (429–530)** Које садржи следећа потпоглавља: 8.1. Година највећих изазова, 8.1.1. Војно-политичка ситуација на прелазу из 1916. у 1917. годину, 8.1.2. Улазак Сједињених Америчких Држава у рат, 8.1.3. Питање одржања Солунског фронта, 8.1.4. Крфска декларација, 8.1.5. Крфска декларација као нова препрека за споразум са Италијанима, 8.1.6. Питање ревизије тајних споразума, 8.1.7. Пораз код Капорета, 8.1.8. Последице пораза код Капорета, 8.1.9. Конференција у Паризу; 8.2. Нова политика Савезника – Србија и Италија у измењеним околностима, 8.2.1. Између званичног и незваничног споразума, 8.2.2. Успостављање политике очувања Аустроугарске, 8.2.3. Без договора са Аустроугарском; 8. 3. Унутрашња превирања, 8.3.1.Отварање сукоба – српска влада, опозиција и Југословенски одбор, 8.3.2. Пашићева колебања, 8.3.3. Заседање Народне скупштине на Крфу и криза Пашићевог кабинета; 8.4. Политика зближења са Југословенима и њене последице, 8.4.1. Орландов пут у Лондон и промена политике Италије, 8.4.2. Спајање Албертинијеве и Орландове иницијативе, 8.4.3. Споразум Торе-Трумбић, 8.4.4. Србија и зближавање са Италијанима, 8.4.5. Конгрес потлачених народа Аустроугарске, 8.4.6. Однос Савезника према потлаченим народима након Римског конгреса, 8.4.7. Продубљивање сукоба српске владе са Југословенским одбором, 8.4.8. Од Друге битке на Пјави до септембарске изјаве.
9. **Последњи чин (531–590)** Које садржи следећа потпоглавља: 9.1. Солунски фронт, офанзива и политичке последице пробоја, 9.1.1. Промена команде Источне армије и припрема за офанзиву, 9.1.2. Септембарска офанзива Источне армије, 9.1.3. Фронт у Албанији, 9.1.4. Борба за Црну Гору, 9.1.5. Нови неспоразуми на релацији Пашић-Трумбић и стварање трећег чиниоца; 9.2. Крај рата, 9.2.1. Пораз три царства, 9.2.2. Од неактивности на фронту до офанзиве у последњи час, 9.2.3. Италија господар ситуације, 9.2.4. Уједињење из нужности.
10. **Закључак (591–595)**
11. **Извори и литература (596–618)**
- Биографија аутора (619).**

Број слика (шема, графикана)	/
Број табела	/
Број прилога	/

# **ПРИКАЗ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА** **који садрже резултате истраживања у оквиру докторске дисертације**

Р. бр.	Аутор-и, наслов, часопис, година, број волумена, странице	Категорија
1	Videnović Milan, Pregovori Kraljevine SHS i Italije od okupacije Rijeke do Rimskog sporazuma 1924. godine, <i>Istorija 20. veka</i> , XLII, 2, Beograd 2024., 281-298. DOI <a href="https://doi.org/10.29362/ist20veka.2024.2.vid.281-298">https://doi.org/10.29362/ist20veka.2024.2.vid.281-298</a>	<b>M22</b>
Кратак опис садржине (до 100 речи) У раду је приказан извор сукоба између Италије и		



Југославије у међуратном периоду и његова фаза од окупације Ријеке до потписивања Римског споразума. Наиме Ријечко питање које се обрађује у раду остаје нерешено услед немогућности договора између званичног Рима и Београда за време Првог светског рата. Тематска повезаност самог рада са докторском дисертацијом кандидата Милана Виденовића лежи у томе, што кроз дисертацију даје приказ односа Италије према Ријеци у Лондонском уговору, али и њен однос према питању ријечке луке на крају Првог светског рата. Повезаност наведеног рада са докторском дисертацијом огледа се и у томе што рад доказује тврдње дате у закључку дисертације.

Videnović Milan, The Outbreak of the First Balkan War and the Italo-Turkish Peace Negotiations in Lausanne in 1912. *Balkanica - Annual of the Institute for Balkan Studies*, (LIV), 103–128. DOI <https://doi.org/10.2298/BALC2354103V>

*Кратак опис садржине (до 100 речи)* Рад приказује шири контекст италијанске политике на Балкану и на Медитерану од уједињења Италије до октобра 1912. године. Посебан осврт дат је околностима које непосредно претходе избијању Првог балканског рата. Рад се бави сложеним процесима међународне политике у чијем центру су интереси Великих сила и малих народа на Балкану и Медитерану. Као такав, рад је хронолошки и тематски повезан са Уводом и Уводним поглављем докторске дисертације кандидата Милана Виденовића. Аспект анализе међународних околности и интереса Италије на Балкану представља базу за разумевање италијанске политике за време Великог рата.

Виденовић Милан, „Избијање Италијанско–турског рата и Србија 1911. године.“

*Врањски гласник*, Врање 2021, 153-170.

*Кратак опис садржине (до 100 речи)* У раду је на основу анализе текстова из штампе приказана реакција српског јавног мњења на италијанску објаву рата Турској. Српско јавно мњење било је добро обавештено и ратоборно расположено, сматрало је да Србија мора искористити прилику да изврши уједињење и у првом реду заштити своје интересе у Новопазарском санџаку. Императив је био на договору балканских народа око распарчавања Европске Турске и спречавању акције Аустро-Угарске. У раду је приказано да је у јавном мњењу владало незадовољство држањем српске владе, од које су тражени конкретни потези.

На основу преписке српских дипломата, у раду је је реконструисана акција спроведена у српским дипломатским круговима, везана за Триполитанско питање. У почетку се српска влада надала да неће доћи до рата и преливања сукоба на Балкан, али је убрзо постало извесно да ће до тога доћи.

Рад приказује дипломатске кораке које је српска влада предузела у циљу спречавања мешања Аустро-Угарске у балканска питања, док је са друге стране отпочела иницијативу о заједничкој акцији балканских држава. Српској влади је било потребно да купи време за распарчавање Европске Турске у споразуму са другим балканским државама. Организовање пресбириа може се довести у везу са тежњом владе да спречи српско јавно мњење да испровоцира Аустро-Угарску. На крају рада је изведен закључак да је Триполитанска криза отворила питање опстанка Турске на Балкану и наметнула српској влади политику договора са балканским народима.

Пешић Мирослав, **Виденовић Милан**, «Српско-турски ратови у Лесковачком зборнику,» *Лесковачки зборник*, Народни Музеј - Лесковац LX/2020, 159-171.

*Кратак опис садржине (до 100 речи)* Најважнији акценат у раду стављен је на радове који се баве ослобођењем Лесковца. Међутим, важан сегмент чине радови који се баве периодом уочи и након српско-турских ратова. Током 60 година излагања Лесковачког зборника, у њему су обрађиване врло важне теме које се тичу локалне историје Лесковца и лесковачког краја, али и важне теме из националне историје. Српско-турски ратови, а нарочито Први српско-турски рат 1877-1878. године свакако чине једну важну историјску етапу за лековачки крај, који је у овом рату стекао своју слободу. Међутим, српско-турски ратови од великог су значаја и за националну историју, као један у низу догађаја који су обележили борбу српског народа за ослобођење и уједињење српског народа. Велики број радова у Лесковачком зборнику бави се поменутиим питањем и управо је резултат прикупљања и анализирања свих ових радова из Лесковачког зборника приказан у расправи.

**Videnović Milan**, Pešić Miroslav, «The reports of the daily newspaper „Politika“ about the situation in Bosnia and Herzegovina preceding the Annexation crisis of 1908, » *Media studies and applied ethics* Vol. II, No I, Niš 2021, 7-21. DOI:



*Кратак опис садржине (до 100 речи)* У раду је примењена анализа писања дневне штампе, конкретније текстова у дневном листу „Политика“, о догађајима уочи Анексионе кризе. На основу анализе поменутих текстова реконструисан је став јавног мњења уочи саме кризе и појашњен политички контекст и расположење у Босни и Херцеговини, као и у Србији непосредно пре избијања кризе. Политичка ситуација у Босни и Херцеговини на почетку XX века била је изузетно комплексна и затегнута. Припреме за Анексију Босне и Херцеговине, пратили су дописници листа „Политика“ и о томе обавештавали српску јавност. Српска јавност је са друге стране реаговала на текстове у „Политици“ те је у раду приказана и узрочно последична веза између писања штампе и реакције јавности. За стварање јасне слике о стању на терену и терору који је Аустроугарска власт спроводила у Босни и Херцеговини, непроцењиво сведочанство представљају чланци објављени у „Политици“ у поменутом периоду.

**НАПОМЕНА:** уколико је кандидат објавио више од 3 рада, додати нове редове у овај део документа

### ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат испуњава услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета и Статутом Факултета.

**ДА** **НЕ**

*Образложење* Потврђујемо да кандидат Милан Виденовић испуњава услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Нишу и Статутом Филозофског факултета у Нишу.

### ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

*Кратак опис појединих делова дисертације (до 500 речи)*

Структуру рада чине, поред садржаја, закључка, списка извора и литературе, девет поглавља укључив и увод који је означен као прво поглавље (1-15). Поглавља су хронолошки организована и прате упоредо развој догађаја у Италији и Србији као и њихове међусобне односе. Друго – **Уводно поглавље** (15-66) је посвећено периоду у коме је Италија задржала неутралност током Великог рата. У овом поглављу се анализирају ставови италијанских политичких партија и преговори са Аустроугарском о компензацијама на основу уговора о Тројаном савезу. Ратни циљеви Србије и стварање југословенског програма српске владе су представљени у трећем поглављу – **На путу до (не)споразума** (67-165). У овом поглављу су анализирани и преговори које је Италија водила са савезницима о условима њеног уласка у рат и закључење Лондонског уговора Италије са Антантом као и разлози за наступајући сукоб између Италије и Србије на Јадрану. Четврто поглавље – **Између споредног и главног фронта** (166-213) је посвећено догађајима у Албанији и акцијама Србије и Црне током периода привременог затишја на Балкану од маја до октобра 1915. Неуспела настојања савезника да обнове савез из времена Балканских ратова због измењене геополитичке стратегија балканских држава анализирана су у петом поглављу – **Политика хипотетичких територијалних уступака и судар са стварношћу** (214-262). Помоћ савезника Србији током непријатељске офанзиве у јесен 1915. темељно је проучена у шестом поглављу – **Од неблагоприятне помоћи до закаснеле евакуације** (263-336). Прецизно су анализирани прилике у којима се српска војска нашла по повлачењу на албанску обалу, преговори вођени о њеној евакуацији и одлука о избору Крфа као места за опоравак и обнову српске војске. Посебна пажња је посвећена улози италијанске морнарице током евакуације на Крф и страдање српских јединица током повлачења и евакуације. Седмо поглавље **Политички фронтови 1916. године** (337-428) је посвећено новој организацији односа међу савезницима и променама на италијанској политичкој сцени. Такође су анализирани услови у којима се српска војска нашла на Солунском фронту и нова артикулација српских националних интереса, као и италијанска акција у Албанији. Осмо поглавље **Време великих промена** (428-530) је посебно значајно јер се у њему са успехом анализирају велике промене које су током 1917. и почетком 1918. одредиле даљи ток рата као што су: улазак САД у рат, недоумице савезника о даљој улози Солунског фронта, Крфска декларација и сукоб са Италијом око јадранске обале, пораз Италије код Капорета, настојања да се закључи сепаратни мир са Аустроугарском, италијанска политика споразумевања са Југословенским одбором. Посебна пажња је у овом поглављу посвећена односу српске владе са опозицијом и заседању скупштине на Крфу као и заоштравању односа српске владе са Југословенским одбором. Последње, девето поглавље – **Последњи чин** (531-590) је посвећено припремама и офанзиви која је довела до пробоја Солунског фронта. Детаљно су анализирани односи српске владе и Југословенског одбора током преговора о организација заједничке државе и њеним односима са савезницима. Последњи дани рата и привилегован положај који је Италија имала на Јадрану током примене примирја са Аустроугарском су анализирани у светлу завршних преговора о стварању државе Срба, Хрвата и Словенаца.



## ВРЕДНОВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ниво остваривања постављених циљева из пријаве докторске дисертације (до 200 речи)

Кандидат је у потпуности одговорио задацима који се пред њега постављени током рада на дисертацији. Његова истраживања у италијанским и српским архивима као и познавање релевантне научне литературе на страним језицима и на српском омогућили су му да у потпуности сагледа односе Италије и Србије у периоду од 1915 до 1918. У дисертацији кандидат је не само анализирао билатералне односе него их је ставио у контекст односа у савезничкој коалицији. Посебан труд је кандидат уложио да образложи ставове које су две стране заузеле у међусобним односима, разлозима и изазовима које су пред њих поставили императиви њихових унутрашњих политика. Кандидат је своје истраживање представио јасним и прецизним излагањем. У дисертацији је кандидат у потпуности и на најбољи начин представио комплексне односе између Србије и Италије у свим њиховим аспектима, од војних, дипломатских и националних. Тиме су циљеви постављени пред кандидата у пријави докторске дисертације у потпуности испуњени.

Вредновање значаја и научног доприноса резултата дисертације (до 200 речи)

Односи Србије и Италије током Великог рата до сада нису добили монографску обраду у нашој историографији, те је рад кандидата на мериторан начин осветлио тематику од првенственог значаја за историју Србије и њених дипломатских и националних циљева од 1915-1918. Од посебног значаја је велики архивски рад кандидата у италијанским архивима који до сада нису били познати а које је кандидат истражио. Југословенско уједињење, како кандидат са правом закључује, било је условљеном ставом Италије све до последњих дана новембра 1918. Мотиви, стратегије и циљеви Италије су овом дисертацијом добили заслужену анализу која је представљена у контексту односа са Србијом те је сада и овај важан аспект историје Великог рата у потпуности доступан нашој научној јавности.

Оцена самосталности научног рада кандидата (до 100 речи)

Докторска дисертација је урађена у складу са образложењем наведеним у пријави теме уз примену научне методологије која се у потпуности заснива на истраживањима оригиналних историјских извора и релевантне научне литературе. Током истраживачког процеса кандидат је доказао да је у потпуности способан за самосталан истраживачки рад и током рада у архивама и потом у формулисању резултата истраживања у дисертацији. Свеобухватна анализа односа Србије и Италије је урађена на основу кључних момената у њиховим односима и аргументована до сада непознатом архивском грађом.

### ЗАКЉУЧАК (до 100 речи)

ову свега наведеног комисија даје позитивно мишљење о докторској дисертацији кандидата Милана Звића и предлаже Научно-наставном већу Филозофског факултета да се докторска дисертација «Италија у Првом светском рату 1915-1918» прихвати и кандидату одобри одбрана.



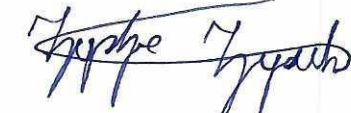
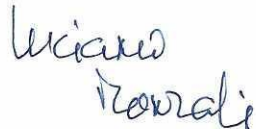
### КОМИСИЈА

Број одлуке НСВ о именовању Комисије

НСВ број 818-01-6/25-9

Датум именовања Комисије

1. 8. 2025. године

Р. бр.	Име и презиме, звање	Потпис
1.	Др Милош Ковић Општа историја новог века (Научна област) Филозофски факултет Универзитета у Београду (Установа у којој је запослен) председник	
2.	Др Војислав Г. Павловић Историја (Научна област) Балканолошки институт САНУ, ангажован на Филозофском факултету у Нишу (Установа у којој је запослен) ментор, члан	
3.	Др Ђорђе Ђурић Историја модерног доба (Научна област) Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду (Установа у којој је запослен) члан	
4.	Др Лућано Монзали Историја међународних односа (Научна област) Универзитет у Барију (Установа у којој је запослен) члан	

Датум и место: